

Barbara Surdykowska

Institute of Public Affairs

Správa:

Zanedbaní a zabudnutí pracovníci.

Odvetvie odpadového hospodárstva v krajinách strednej a východnej Európy

Súhrn

Prehľad

Odvetvie odpadového hospodárstva zohráva zásadnú úlohu pri dosahovaní ambícií Európskej únie v oblasti obehového hospodárstva, udržateľnosti a environmentálnej odolnosti. Pracovníci tohto odvetvia - tí, ktorí zbierajú, triedia a spracúvajú odpad - však stále nie sú dostatočne zastúpení v spoločenských, hospodárskych a politických diskusiách. Tento rozpor poukazuje na kritický problém v stratégii ekologickej transformácie EÚ: zatiaľ čo sa pozornosť venuje environmentálnym výsledkom, ľudská práca, ktorá tieto výsledky umožňuje, sa systematicky prehliada.

Táto správa sa zameriava na dvanásť krajín strednej a východnej Európy (SVE): Bulharsko, Česko, Estónsko, Chorvátsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Slovinsko. Tieto krajiny prechádzajú postsocialistickou transformáciou a integráciou do širšieho rámca EÚ. Hoci sa ich sektory odpadového hospodárstva líšia svojou štruktúrou - niektoré sú viac privatizované alebo technologicky vyspelé ako iné - majú spoločné kľúčové charakteristiky: nedostatok pracovných síl, zlé pracovné podmienky, roztrieštenú odborovú organizáciu a obmedzené mechanizmy sociálneho dialógu.

Štúdiá, ktorá sa uskutočnila v rámci projektu CEECAW, obsahuje správy o jednotlivých krajinách založené na sekundárnom výskume, rozhovoroch a porovnávacej analýze. Jej cieľom je zistiť, do akej miery sú pracovníci v sektore odpadového hospodárstva organizovaní, chránení a zahrnutí do vnútroštátnych štruktúr kolektívneho vyjednávania. Skúma tiež, či a ako implementácia čl. 4 smernice EÚ o primeraných minimálnych mzdách môže ovplyvniť zlepšenie pracovných podmienok v odvetví.

Zarážajúcim zistením je pretrvávajúce neformálneho a neistého zamestnania, najmä vo fyzicky náročných a spoločensky podhodnotených zamestnaniach. Pracovníci pracujúci s odpadom

často pracujú v nebezpečných podmienkach, často s nedostatočným bezpečnostným vybavením a s obmedzenými možnosťami rozvoja zručností. V mnohých prípadoch pochádzajú zo sociálne marginalizovaných skupín, ako sú rómske komunity alebo ľudia s nízkou úrovňou vzdelania, čo im ďalej komplikuje prístup k formálnym pracovným právam.

Väčšina autorov správ o jednotlivých krajinách uviedla, že pracovníci s odpadom sú slabo organizovaní (s výnimkou Chorvátska a Srbska). Vo všetkých správach bola zrejma nízka viditeľnosť ich zastúpenia v rámci národných odborových hnutí. Neexistujú žiadne medziodvetvové štruktúry zamerané výlučne na túto skupinu.

Správa ponúka kritickú reflexiu systémových štruktúr, ktoré reprodujú tieto nedostatky. Upozorňuje na naliehavú potrebu zlepšenia odborových stratégií, odvetvového vyjednávania, zapojenia zamestnávateľov a vládnych programov odbornej prípravy. Nejde len o otázky pracovnej spravodlivosti, ale o strategické imperatívy, ak má Európa vybudovať odolné, sociálne inkluzívne obehové hospodárstvo.

Štúdia je súčasťou projektu CEECAW - Výzvy pre organizovanie a kolektívne vyjednávanie v sektoroch starostlivosti, ústrednej štátnej správy a zberu odpadu v strednej a východnej Európe - koordinovaného Inštitútom pre verejné záležitosti (Poľsko) a realizovaného s týmito partnermi: Litovské centrum spoločenských vied, Stredoeurópsky inštitút pre výskum práce, Inštitút filozofie a sociológie Bulharskej akadémie vied, Nadácia Centrum pre demokraciu a s podporou Európskej federácie verejných služieb (EPSU).

Hlavné zistenia

1. Neviditeľnosť zamestnancov v odpadovom hospodárstve v politickom rámci

Odvetvie odpadového hospodárstva má zásadný význam pre dosiahnutie environmentálnych cieľov EÚ. Napriek tomu zostávajú zamestnanci v politických dialógoch neviditeľní. V celej strednej a východnej Európe čelia zamestnanci v odpadovom hospodárstve fyzicky náročnej práci, nízkej mzde a neistote zamestnania. Tvorcovia politík majú tendenciu zameriavať sa na technické ciele, pričom ignorujú ľudskú prácu, ktorá je ich základom.

2. Slabý sociálny dialóg a slabé zastúpenie odborov

Odborová organizovanosť v sektore odpadového hospodárstva je nízka. Vo väčšine krajín odbory buď neexistujú, alebo sú súčasťou širších štruktúr verejných služieb bez špecifického zamerania. Odvetvové vyjednávanie prakticky neexistuje.

3. Chýbajúce organizácie zamestnávateľov a štruktúrovaný dialóg

Absencia odvetvových organizácií zamestnávateľov bráni kolektívnemu vyjednávaniu. Tripartitné fóra sú obmedzené. Tripartitný dialóg o problémoch v oblasti pracovnej sily neprináša konkrétne výsledky. Odborové zväzy a organizácie zamestnávateľov sú málo štruktúrované zapojené.

4. Automatizácia, starnutie pracovnej sily a ekologický prechod

Automatizácia postupuje pomaly, ale zvyšuje požiadavky na kvalifikáciu bez adekvátnych systémov odbornej prípravy. Starnutie pracovnej sily v sektore a nedostatočná atraktivnosť pre mladších pracovníkov zhoršujú nedostatok pracovnej sily.

5. Marginalizácia zraniteľných pracovníkov

V odvetví sú nadmerne zastúpení pracovníci s nízkou kvalifikáciou a pracovníci z etnických menšín. Čelia horším pracovným podmienkam, nižšej miere odborovej organizovanosti a väčšiemu vystaveniu neformálnemu zamestnávaniu.

6. Organizácie na úrovni EÚ sa prioritne nezaoberajú pracovnými otázkami v sektore Mechanizmy sociálneho dialógu sa nedostatočne zaoberajú otázkami odpadového hospodárstva.

Strategické medzery

- Žiadna národná stratégia organizovania zamestnancov v odpadovom hospodárstve.
- Odborové zväzy nemajú v sektore dostatočnú štruktúru a prítomnosť.
- Nedostatok kolektívneho vyjednávania a štruktúrovaného zapojenia zamestnávateľov.
- Chýbajúce politiky v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, odbornej prípravy a digitálnej transformácie.
- Zraniteľné skupiny sú ponechané bokom.

Odporúčania

Pre národné odborové zväzy

- Vypracovať sektorové organizačné stratégie.
- Nadviazať dialóg o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, odbornej príprave a digitalizácii.

Pre európske priemyselné federácie

- Presadzovať sektorový sociálny dialóg na úrovni EÚ.
- Presadzovať spoločné stanoviská k automatizácii a pracovným podmienkam.
- Podporovať národné odborové zväzy zdrojmi a odbornou prípravou.

Pre vnútroštátne orgány

- Investovať do odborného vzdelávania a náboru mladých ľudí.
- Vypracovať plány na zatriaktívnenie práce v odvetví.

Pre inštitúcie EÚ

- Začleniť sociálne priority do ekologických politík.
- Pilotné programy kvality pracovných miest v ekologických odvetviach.

Záver

Zistenia tejto správy odhaľujú zarážajúci paradox v jadre agendy EÚ v oblasti udržateľnosti. Odvetvie odpadového hospodárstva má nesporne rozhodujúci význam pre environmentálnu transformáciu plánovanú v rámci európskej zelenej dohody, ale práve zamestnanci, ktorí túto transformáciu umožňujú, zostávajú vylúčení z výhod a ochrany, ktoré by mali sprevádzať takúto strategickú zmenu. Absencia politického rámca zameraného na zamestnancov, inštitucionálne zanedbávanie odborových štruktúr a roztrieštené zastúpenie zamestnávateľov spôsobili, že zamestnanci v odpadovom hospodárstve v krajinách strednej a východnej Európy sú systémovo zraniteľní.

Keďže Európa smeruje k obehovému hospodárstvu, úspech tohto prechodu závisí nielen od technologických inovácií alebo presadzovania právnych predpisov, ale aj od aktívneho zapojenia zamestnancov, ktorí vykonávajú úlohy v prvej línii. Sociálne spravodlivý prechod musí zabezpečiť, aby zamestnanci v odpadovom hospodárstve - z ktorých mnohí sú nedostatočne platení, sociálne marginalizovaní a slabo chránení - boli posilnení, organizovaní a formálne uznaní v rámci vnútroštátnych a európskych systémov pracovnoprávných vzťahov.

Táto správa je výzvou konať. Po prvé, vyzýva odborové zväzy, aby prehodnotili svoje organizačné stratégie a zahrnuli do nich nedostatočne zastúpené odvetvia, ako je odpadové hospodárstvo. Budovanie odborových štruktúr špecifických pre dané odvetvie a podpora spojení s občianskou spoločnosťou a medzinárodnými orgánmi môže zvýšiť ich legitimitu a vplyv. Po druhé, vlády sa vyzývajú, aby do politik v oblasti odpadového hospodárstva začlenili plánovanie ľudských zdrojov a odbornú prípravu a vytvorili jasné cesty pre rozvoj zručností, mobilitu a generačnú výmenu v rámci odvetvia.

Na úrovni EÚ je nevyhnutná inštitucionálna podpora. Európsky sociálny dialóg je potrebné rozšíriť tak, aby obsahovo zahŕňal aj odpadové hospodárstvo, zatiaľ čo mechanizmy kolektívneho vyjednávania je potrebné oživiť a prispôbiť ekologickým odvetviám. Nedostatočná angažovanosť veľkých nadnárodných spoločností v oblasti odpadového hospodárstva na európskej úrovni je premárnenou príležitosťou, ktorú je potrebné napraviť.

V konečnom dôsledku uznanie pracovníkov v odpadovom hospodárstve nie ako marginálnych pracovníkov, ale ako dôležitých prispievateľov k prechodu na udržateľný rozvoj nie je len morálnym imperatívom - je to hospodárska a politická nevyhnutnosť. Keďže zmena klímy, digitalizácia a demografické zmeny naďalej pretvárajú sociálno-ekonomickú štruktúru Európy, dlhodobou udržateľné budú len tie premeny, ktoré budú inkluzívne a spravodlivé.

Co-funded by
the European Union

Správa bola spolufinancovaná Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú však výlučne názormi autora (autorov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a začlenenie Európskej komisie. Európska únia ani poskytovateľ grantu za ne nenesú zodpovednosť.